

אין שלום ולא יהיה שלום בין הגויים
לבינונו.

זה המצב.

אלפים שנות־דם בינינו לבנים –
כאלפים שנות מעבדה הן.

אפלו באוניברסיטת המפרס שלך על הר־
הצופים.

אין מחקר ארץ יותר ואין הוכחה מדעית
יותר.

וזה לא רוצים להבין אצלנו. לא לפני
המלחמה

ולא אחרי הקטאסטרופה הנוראה...
(עמ' 110)

ואין להתפלא על חריג זה. שהרי בשבר היהודי
דיהנוצרי מדובר כאן; בזה הנמשך לכל אורכו
ורוחבו של הויכוח היהודי – לאומי כאיש –
בכל צורתו ולכל גיליו. ואי־אפשר להתחמק
ממנו. אפילו לא לתוך סימטה מקאמית, ירושל־
מית.

מעשה האמנות של סימטת החבשים מעשה
של חסד ראשונים הוא. המשורר ברא כאן מעין
מאווליאום חי, שבו נפגשים ב־סימטה אחת ויר
חידה, צרה מעט, דלה ומעטה, רבים מחולמי גי
אולת העם ולוחמיו, בלא שיפירו בניהם חודי
המאבקים וההתנגשויות שאיפיינו אותם בחייהם.
לפנינו אמנות של פיוס בין מלים ומראות, דומה
לאדומה למאווליאום בפאריס, בו נחים, אחרי
מותם, זה בצד זה, כל היריבים הגדולים, הרוכסי
פיריים והראנטונים, ושכמותם. ואילו הסימטה
של אורלנד כמותה כמוזיאון חי; רוחש ויכוחים
ופגישות, מונולוגים ודיאלוגים, אנשים ומקומות,
ספרים ושירים ומשוררים, שהיו והמכבר למוש
גיטיסור של חייו וכיכר ציון וישיבת הרב קוק,
מיגרש הרוסים ומיסיון, דורשי שפת אמת, קפה
פת וקפה זיכל והקפטריה שעל הר הצופים ופרופ'
הוגו ברגמן ופרופ' צונדק והארכיאולוג סוקניק
ובניו (יגאל וויס דיין), ובנימין מור, והאחים לבית
קצ'לסקי (קציר) – ומי לא? וכמוכן אלכסנדר פן
וחיים הוז, וא"צ גרינברג ואלתרמן, ואלה רק מע
טים מרבים.

סימטה של יזכרון־אהבה, אהבת נעורים שהי
תה לאהבת בגרות ובשלות, ומי אם לא האהבה
כוחה, וגם זכותה, ואולי אפילו חובתה להשלים
בין היריבים ולקרב את הרחוקים, במקום שהוא
אפשרי אם גם לא מצוי בעליל בשום מפה גיאוגי
ראפית – במקאמה ירושלמית של יעקב אורי
לנד.

ד"ר ר. בניס תשמ"ז

מכתבים לדרך חדש

לא לקחת את התמלוגים

תחילתה של יריעה: "משרד־החינוך שלח
בימים אלה המהאות ל־57 סופרים ישראליים
שסיפריהם הושאלו כסיפריות הציבוריות." אתה
עדיין נדהם וכבר קורא משפט נוסף ביריעה:
"ההצעה לתשלום עבור השאלה הוגשה על־ידי
ועדה שברקה את מצב הסופר בישראל
לבקשתם של שמעון פרס בעת כהונתו כראש
הממשלה, ויצחק נבון, שר החינוך והתרבות.
לרגע אתה מתחיל לחשוב שימות המשיח
הגיעו. ועוד לפני שאתה מהרהר בהגיון שבצורת
החלוקה כבר נופלות עיניך על משפט שלישי:
"ועדת שלולפיד קבעה, כי לקבלת התמלוגים
בישראל יהיו זכאים סופרים הכותבים בעברית
שהם אזרחי ישראל ומתגוררים בה דרך קבע."
שמו שמיים: מדוע רק הכותבים בעברית?
האין 17 אחוז מאזרחי ישראל דוברי ערבית? האין
בניהם סופרים? האם סיפריהם נמכרים בכמויות
כה גדולות ומצבם הכלכלי כליכך שפיר, שאין
שום צורך להיטיב עימם? ואולי חושב מיהו
שהם, דווקא הם, אינם מן היושבים או העתידים
לשבת דרך קבע בישראל?

האין זה כל מוזכר את ההתחכמות שעליה כבר
התריעו בשעתו: כדי לא לשלם לתושבים ערביים
אזרחי ישראל קיצצאות ילדים ניתנות הקיצצאות
ליוצאי צבא כלברי. במקרה זה לא ניתן היה
לקבוע כי רק דוברי עברית יקבלו את הקיצצאות,
שכן נמצא מערבי ישראל ודברים שפה זו,
ולפיכך נביא אותו מוציא־אמצא המפלה אותם
ומשפיל אותנו.

אני סבור שאסור לסופר עברי, עם כל רצונו
הרב וצרכיו שאין עליהם עירעור, לקבל תמלוגים
אלה. אל לסופרי ישראל הכותבים עברית לתת
ידם למעשים שיש בהם כדי להמיט עליהם קלון.
אמנם מצבם שלהם אינו דומה לזה של יוזמי
ההצעה־החלטה המחפירה, אך גם צרכים חומריים
ותביעות מוצדקות אינם מתירים הכל. הם בהחלט

סימפוזיונים תחת עינם הפקוחה של אמצעי־
התיקשורת. וזאת ככוונה להשיג תוצאות אשר
דומה כי כבר הושגו מאליהן.
"הגבר הוא האוייב. הוא מזיין, הורג ועושה
כסף." קובעת מרילין פרנץ' בספרה חדר נשים,
כפי שמצטטת זאת יונה הר־ירמג' בידיעות
אחרונות. וכי אין האישה הסופרת, כמו הגבר

דן קדר: מתוך "תערוכה בשחור"

אינם מתירים להשפיל חלק מן האזרחים, כאילו
היו בנמצא אזרחים מסוג א', ב' וג'. הם בהחלט
אינם מתירים השלמה עם גזענות.

לאחר שראיתי מי לא יינה מן ההטבה, בשל
טעמים גזעניים מובהקים, מה טעם לרבר על
עקרונות החלוקה שגם הם חסרי טעם לחלוטין?

נפתלי גולומב

תרבוטק

מזיין הורג

ועושה כסף

בעוד הסופרת האמריקאית, קרול אוטס,
בסיפרה החדש על התאגרות משוהה את
המתאגרף לסופר, רמו לכוחות הברזל ולאן דווקא
הפיסיים, הנדרשים כדי לשמור על רמה
המאפשרת להתקיים בוירה הסיפרותית, כפי
שמרווחת רות שפירא במדורה ליקוטים מספרות
העולם במערבי; בעוד נמשך הויכוח הקלאסי,
הפעם בידיעות אחרונות, תחת שרביטה של
הדסה וולמן, קביב השאלה הקבועה והבלתי
משנתנת: מה ההבדל בין סיפורת קאנונית
לסיפורת לא קאנונית או תיקנית: כמילים
אחרות, מהם הקריטריונים ההופכים טקסט
מסויים לסיפורת שהיא אמנות, ובה בעת מותרים
טקסט אחר כגוש אותיות גולמי; בעוד שבבריקה
חטופה מתגלה כי כחמישים אחוז מכלל המר
עסקים בכל אמצעי־התיקשורת – ראדיו,
טלוויזיה ועיתונות – הן נשים, ויש להניח כי
בקהלי־ע: אחרים, אם וכאשר יוגדרו, תימצאנה
יותר נשים מגברים, כגון שליטה בגאלריות,
במוסיואונים ובענפי־תרבות אחרים; נוכח כל
זאת, הוגה היוזמת הפרופסור אליס שלוי, יושבת
ראש שדולת הנשים הירושלמית (וז היריבה לש
דולה התלי־אביבית) את כנס הסופרות הבינלאומי
בארץ, שהוא הראשון מסוגו בעולם, לא בלי
להתלונן על מיעוט המוסדות אשר ניאותר לממן,
חינם אין כסף, את הטסתן של המשתתפות ארצה,
ולא בלי להעיר הערה תמוהה כי: יש התנגדות
גדולה בארץ לכל דבר הקשור בנשים" (בידיעות
אחרונות). דבר שהוא רחוק מן המציאות
התרבותית במדינת־ישראל של היום. כל זאת
כמגמה לבנות תרומית מגוחכת ברעת הקהל
ולהציג את האישה, ברך זו או אחרת, כמנוצלת,
כמופליית לרעה וככיבושה השחורה של הצי
וויליזיה המודרנית.

צריך כנראה לאימעט העוזה, יוזמה וטמפרמנט,
כדי להגדיר קהלי־עידע עולמי, ואפילו הן נשים
סופרות, כמקרה זה, להטיל אל תוכן, בימינו
אלה, סיסמאות־קיופוט שחוקות כדי לעורר
לפעולה, להטיס ארצה למארתו־ימיעיון על
נושא שהוא חסר תכלית ברורה, ולקיים כמו

תיאטרון

תילבושות יפות

בביתא בתיאטרון הבימה
מאת: מרים קיני
בימוי: תום לוי

מרים קיני ניסתה להפיח רוח־חיים ברמות
היסטורית, שכל מה שנותר ממנה הן 35 איגרות
הדנות במילחמות על רכוש וממון, תעורות שי
נתגלו כמערות נחל חבר עליידי פרופ' יגאל דיין.
אך ככתא שלה, יותר משהיא יצור אנושי, היא
התגלמות השלילה וגסות הרוח, הארוות בתכנית
חסרת־היגיון ומלאת סתירות.

ככתא היא בת כפויית טובה הגונבת את
תכשיטי אמה לתועלתה, בת אכזרית המסלקת
מעל פניה את אביה המתחנן לאהבתה, משום שזה
מסרב להיענות לתיבועותיה הכספיות. היא אשה
נצלנית, המשתמשת באהבתם של שני בעלים
להפקת רווחים. היא חברה בוגרנית, הסוחטת
בגסות את רכושה של חברתה היחידה, והיא אם
קהה וקרה, שאין בה הסבלנות הררושה להאזין
למישפט האחר המגומגם שמנסה כנה היחיד
להשמיע.

אבל לא תכונות האופי המיפלצתיות הן שמונ־
עות ממנה חיים כרמות בימתית. מה שבעזרכיה
הוא חוסר האמינות, הסתירות שבאופיה וחוסר
ההיגיון שבהתנהגותה. היא מתחננת, מתפנקת
ומחניפה לאביה רגע לפני שהיא משלחת אותו
בגסות מעל פניה, היא נושאת מנוולוג רגיש על
האשמה שהיא חשה כלפי אמה רגע אחרי שהיא
מטיחה דברים נוראים בפניה של האם הזקנה
הגוססת. היא מסכנת את חייה והיי בני מישפחתה
כשהיא מסתירה מורדים פצועים בביתה, כשכל
מה שמפעיל אותה לאורך המחזה הוא אנוכיותה
ודאגתה לרכושה. היא לוקחת חלק במר נגד
הרומאים, כשהמרר כולו עומד כסתירה לתו
עלתה, שהרי אל השופטים הרומים היא פונה
כשעת צרה, ואת רכושה ופרנסתה היא עושה
ממכרת פירות גניה לאוייב.

אך לא רק רמותה של ככתא לוקה כסתירות.
כל המחזה התמוך והביצוע התיאטרוני רוויים אי
היגיון וסתירות עד להתמיה. שפת הדיבור של
הדמויות משונה. בצד ביטויים אופייניים ללקופת
ההתרחשות, כמו "צמיד מעשה חושב", "אורח
כנשים", או "כתוב ברכה על ראשך", נשמעים לא
פעם מישפטים צבריים כמו "כאילו כל הבית נפל
לי על הראש", "וכשהיא פותחת את הכתא אני
משתגעתי" או "לעשות סדר בראש" ואפילו מיש
פט אחד כגששית" מובהקת: "הצחיקה אותי".
ואם אכן כהרה המחזאית לערב את שני הסיגנונות
מתוך כוונה, מדוע לא תירממה לעברית עכשווית
ביטויים שבניסוחם העתיק הם כמעט מגוחכים.
גם אם נקראו המטעים כתקופת המרד "גינות",
הרי הביטוי "גינה" נהקש של תמרים או אפר
סמנוים נשמע לא שייך, צורם אפילו מגוחך, והי
טקסט משופע דוגמות מסוג זה.

גם עיצוב הבימה עמוס סתירות. בראש
וראשונה, הסתירה שבין המראה הנגלה לעין, נוף
מירברי הרי צהוב, לבין הסביבה המשתמעת
מדיברי הדמויות, שהיא בתי־מגורים בנויה־מב
משופע מטעי־פרי. שנית, קיימת סתירה בין
קביעות התפאורה וימרות ההשתנות. מיכני
המגורים שעל הבימה נראים כמו פיתחי־עורות
בהרים המודרניים האופייניים לאיזור יס־המלח.
שינוי מיוערי ביריעת הרקע, בתוספת שינוי
במיקום הפתחים, אמור להצביע על שינוי
משמעותי במקום ההתרחשות. פתח מימין ויריעה
מוגבהת – עיך־גדי; פתח שמאל ויריעה מונמכת
מחוזא. או להיפך. גם תפאורה טובה מאבדת
מרישומה בשל יומרות ההשתנות מסוג זה.

אשר למישחק, נדמה כי כל אחת מן הרמויות
באה מעולם תיאטרוני אחר. ישראל רובינצ'יק,
המגלם את שימעון כדמחם, אביה של ככתא,
משחק נפלא רמות צ'וכובית טיפוסית. מרים
גברניאל, בתפקיד מרים ברת וצ'ל בת, כמוכני;
יוסף, אמה של ככתא, מכצעת להפליא רמות של
חנוך לויין, ואילו ליאת גורן, ברמות אגרפינה,
חברתה של ככתא, נעה ברגישות ורקות־הבעה
כראוי לדמות ריאלית עכשווית. פתח מכל אלה
יונה אליאן, ככתא. היא מדברת בלשון גוף אחרת,
גסה ולעיתים וולגארית. היא מתרוצצת ללא הרף,
נעה בגדול ועוברת בחטף ממצב למצב נגדי. רגע
היא מחייכת אל אומנתה הכנועה, רגע היא מגרי
שת אותה בתנועות בעיטה וולגאריות ומשפילות
ומייד אחר כך היא שרה איתה רואט מקרין אושר
וקירבה. מישחק של יונה אליאן אינו מעצב
ילדת־טבע משחורת" אלא אשה שתלטנית,
תקיפה, חסרת מנוחה והיסטרית.

התילבושות היו יפות. ערבה אלוני

השאפתן, משתמשת להשגת מטרת של יוקרה,
פירטום וכבוד, בכל כוחה, נישקה ומיגודן
תחבולותיה? האם אין היא מסלקת מעל דרכה
נשים, גברים וטף, ובאכזריות שאינה פחותה מזו
של הגבר? והרי אותו גבר־סופר איננו מפעיל את
תחמושתו רק נגד נשים הנצבות בדרכו, אלא גם,
ובעיקר, כלפי גברים. האם הביחיל הסיפרות
השונים אין מסתובכים גברים בעלי תחושת
תסכול וקיפוח, גברים אשר נידחו, בצדק או
שלא בצדק, אל תחתית הסולם הסיפרותי? ובכלל,
האם חולשת הרוח, חולשת האופי וקיהיון
החושים הן מכות־ברק הפוגעות רק בנשים, אלה
הרוששות עתה שיויון ופריביליגית? האין מכות
אלה מנת חלקם של גברים רבים על פני כדור־
הארץ? הרי כנגד כל אישה כסילה הכותבת רומאן
אידיוטי, ומסולקת בשל כך מלישכת העורכים,
ניתן להעמיד ארבעה טיפשים גבריים בעלי
טקסט מעורר גיחוך. היעלה על הדעת כי גם
הללו יקימו כנס סופרים ויורשו הכרה, התי
חסות וזכויות יתר, דוגמת אותו גוף המתקרא
"אגודת בעלים מיכיים" למשל?

כיום, יותר מבמונים אחרים, ניתן לראות את
האישה ואת הגבר, במיוחד בארצות המערב,
כפופים על אותו קו ינוק, מופעלים על ידי אותה
ידיית־מניק ונבחים באמצעות אותו שעון
סטופר, בלא אפלייה ובלא משוא פנים.

אף שימי וינדורו אלה, של התכנסות הסופרות,
נסתיימו בריקוד ובמחול, לא לפני שכל אחת מהן
בתבקשה לגזוז תלתל משער ראשה, כדי להרבי
קו על לוח שיש למשמרת, ואף כי רובן ראו
בהתכנסות זו מנוחה קצרה ומאראתו־נשי של
שלושה ימית־תיקשורת, הרי שבמהלך הריונים
תגלעו חילוקי דעות עמוקים בין המשתתפות.
בעוד מרילין פרנץ' מבחינה בצליל התנצלות
הנלווה לקולה של האישה כאשר היא משתמשת
כמילה "אני", ובעוד היא טוענת כי: "אישה צריכה
לקול משלה... קול זה עליה לרכוש, להשמיעו
בסיפרות כדי שיוכלו הגברים לשמוע אותו ואולי
יצטרפו לנשים..." קובעת שולמית הראבן כי:
"אין סיפרות נשים, זהו טיעון סוציולוגי... והאמי
נות אינה יכולה לשאת יותר מדי סוציולוגיה..."
וכאילו להעמיד דברים כפרופורציה נכונה אל
מול דבריה של הסופרת ההומוסקסואלית הנורו
גית, גרד ברנטנברג, אשר תיארה את בעיות
הנשים בארצה, נשים שהן, כך נרמה, משועממות
ומחוסרות דאגה, וכאילו כדי להדגיש את המי
דומה והטפל שבבעיות אלה, קמה הסופרת פלורה
נוואפה, מניגריה, ומכריזה בקול גדול כי: "מעמד
האישה לא מעניין אותנו. השיויון בין המינים לא
מעניין אותנו. מה שמעניין אותנו זה הרעב, הלחם
וההישרדות" כפי שמביאה זאת רות אלמוג
ברשימה בהארץ.

כך או כך, לסוג זה של בני־אדם חלשים –
נשים וגברים – אשר אינם מסוגלים להיפרד
מצליל התנצלות הני, מוצע להתרחק מזירת
האיגרוף המתקראת סיפרות.

שמעון צמרת